ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут права та безпеки ім. Володимира Великого

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»

08 травня 2026 р.

м. Київ

Барановська В.М.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського, трудового та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та
безпеки ім. Князя Володимира Великого ПрАТ ВНЗ МАУП

Медіація як правовий інструмент вирішення спорів у військовий час

Незважаючи на активне впровадження медіації у правові системи різних держав та формування міжнародних нормативних інструментів, цей інститут залишається нерівномірно розвиненим як у нормативному, так і в інституційному вимірах. Особливої актуальності набуває питання забезпечення виконуваності медіаційних угод у транскордонних правовідносинах, що довгий час залишалося однією з ключових перешкод для широкого застосування медіації у міжнародному комерційному обігу.

Водночас існує низка системних проблем, пов'язаних із фрагментарністю правового регулювання, відсутністю уніфікованих підходів до конфіденційності та процесуального привілею, а також різним рівнем розвитку інституційної інфраструктури у різних юрисдикціях. Незважаючи на прийняття Сінгапурської конвенції, яка створила передумови для формування міжнародного механізму виконання медіаційних угод, практична ефективність цього інструменту ще не досягла рівня, співставного з арбітражем. Додаткові виклики зумовлені відсутністю єдиних професійних стандартів, неоднорідністю підходів до ролі адвокатів у медіаційному процесі та необхідністю адаптації процедур до сучасних економічних і технологічних умов.

У цьому контексті постає необхідність комплексного дослідження міжнародної комерційної медіації як багаторівневого правового та інституційного явища, з урахуванням її нормативної еволюції, порівняльної практики застосування, процедурних моделей і механізмів забезпечення виконуваності результатів. Особливого значення набуває визначення напрямів подальшого розвитку цього інституту, а також оцінка можливостей його ефективної імплементації в національні правові системи, зокрема в Україні.

Стан наукового опрацювання проблематики міжнародної комерційної медіації свідчить про зростання інтересу до цього інституту як з боку теоретичних досліджень, так і з боку практико-орієнтованих публікацій, що аналізують його прикладні аспекти. У сучасній науковій

літературі значна увага приділяється процедурним моделям медіації, їх ефективності та можливостям інтеграції з іншими механізмами альтернативного вирішення спорів.

Зокрема, у дослідженні BarilM. та DickeyD. розглядається гібридна модель Med-Arb як інструмент поєднання переваг медіації та арбітражу, з акцентом на її потенціалі забезпечення виконуваності результату та одночасно збереження гнучкості процедури. BrownC. у роботі досліджує фасилітативну модель медіації як класичний підхід, підкреслюючи її орієнтацію на комунікацію сторін і самостійне вироблення ними рішення без втручання медіатора у зміст спору. У свою чергу, ZumetaZ. у праці пропонує систематизацію основних стилів медіації - фасилітативного, оціночного та трансформаційного, аналізуючи їх відмінності за ступенем втручання медіатора та характером впливу на результат процедури

Разом з тим, попри наявність значної кількості досліджень, більшість із них зосереджена на окремих аспектах медіації і не завжди охоплює її як комплексне багаторівневе явище, що поєднує нормативні, інституційні та практичні елементи. Цезумовлюєнеобхідністьподальшихдосліджень, спрямованихнасистемнийаналізміжнародноїкомерційноїмедіаціївконтекстіїїсучасногорозвиткутаінтеграціїуглобальнусистемувирішенняспорів.

Проблематика виконання медіаційних угод є центральною для сучасного розвитку цього інституту. На відміну від арбітражних рішень, які мають усталений міжнародний режим визнання та виконання, медіаційні угоди тривалий час залежали від національних механізмів їх реалізації. Сучасна правова конструкція передбачає декілька альтернативних способів: виконання угоди як цивільно-правового договору, її судове затвердження, трансформацію у погоджене арбітражне рішення або застосування міжнародно-договірного механізму, встановленого Сінгапурською конвенцією про медіацію.

Водночас ефективність цих механізмів залишається неоднорідною, що обумовлює збереження правової невизначеності у транскордонних спорах і підвищує значення правильного процесуального дизайну медіації.

Питання конфіденційності та процесуального привілею становлять окрему складну сферу регулювання, яка не має універсального вирішення. У багатьох юрисдикціях конфіденційність забезпечується як законодавчими нормами, так і договірними зобов’язаннями сторін, тоді як у правових системах загального права вона часто ґрунтується на принципі «without prejudice», що обмежує використання інформації,

отриманої під час переговорів, як доказу у подальшому провадженні. У праві Сполучених Штатів питання конфіденційності переговорів, включаючи медіацію, частково регулюється Правилом 408 FederalRulesofEvidence [10], який обмежує допустимість використання заяв та пропозицій, зроблених у процесі врегулювання спору, як доказів для підтвердження або заперечення обґрунтованості вимог. Водночас це правило не встановлює повноцінного процесуального привілею медіації, оскільки допускає використання такої інформації для інших цілей, що зумовлює фрагментарний характер захисту конфіденційності у порівнянні з окремими спеціалізованими моделями.

Разом з тим, відсутність уніфікованого підходу до привілею означає, що рівень захисту інформації може істотно відрізнятися залежно від юрисдикції, що створює додаткові ризики для сторін у міжнародних спорах.

Суттєвих змін зазнає і роль адвокатів у медіаційному процесі. Вони дедалі більше виступають не лише як представники інтересів сторін, але й як архітектори врегулювання спору, відповідальні за стратегічне планування процесу, оцінку альтернативних сценаріїв (BATNA/WATNA), підготовку позиційних матеріалів і розробку структури угоди. Така трансформація відображає загальну тенденцію до переходу від конфронтаційної моделі вирішення спорів до моделі їх управління, орієнтованої на досягнення економічно ефективного результату.

У цьому контексті особливого значення набувають професійні стандарти, які забезпечують якість медіаційних послуг. Міжнародні організації, такі як International Mediation Institute, розробляють критерії сертифікації, етичні кодекси та стандарти підготовки медіаторів, спрямовані на підвищення довіри до цього інституту [9].

Водночас національні системи підготовки залишаються різними, що впливає на рівень професіоналізації та однорідності практики медіації у різних юрисдикціях.

Не менш важливим є економічний аспект медіації. У сфері міжнародних комерційних спорів вона, як правило, фінансується сторонами, які сплачують адміністративні витрати та винагороду медіатора. Така модель створює прямий стимул до ефективного використання процедури, оскільки витрати безпосередньо пов’язані з її тривалістю та складністю. Водночас численні емпіричні дослідження підтверджують, що медіація дозволяє істотно зменшити загальні витрати, включаючи витрати часу, управлінських ресурсів та репутаційні ризики, що робить її економічно привабливою альтернативою традиційним формам вирішення спорів.

У сукупності наведені елементи свідчать про те, що міжнародна комерційна медіація поступово трансформується у комплексний процесуальний механізм, у якому взаємодіють різні моделі проведення, інструменти забезпечення виконання, режими конфіденційності, професійні стандарти та економічні чинники. Саме ця інтегрованість визначає її зростаючу роль у системі міжнародного комерційного правосуддя та обумовлює подальший розвиток цього інституту.

Міжнародна комерційна медіація на сучасному етапі трансформувалася з допоміжного інструменту альтернативного врегулювання спорів у самостійний та інтегрований елемент глобальної системи правосуддя. Її розвиток від процедурної моделі, орієнтованої на добровільне досягнення компромісу, до результатоорієнтованого механізму, здатного забезпечувати юридично значимі та потенційно міжнародно виконувані угоди, відображає загальну тенденцію підвищення ефективності позасудових способів вирішення спорів. Водночас нормативна база медіації, що поєднує модельні акти, міжнародно-договірні інструменти та національні правові механізми, залишається нерівномірно розвиненою, а рівень її уніфікації поки що поступається арбітражу.

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що ефективність медіації визначається не лише нормативним закріпленням, а передусім рівнем інституційного розвитку, процесуальної інтеграції та практичної реалізації відповідних механізмів. Гнучкість медіації, що проявляється у поєднанні фасилітативної, оціночної та трансформаційної моделей, а також у розвитку гібридних процедур, забезпечує її адаптивність до різних категорій спорів і сприяє підвищенню виконуваності досягнутих угод. Водночас відсутність уніфікованих підходів до конфіденційності та процесуального привілею, а також нерівномірність розвитку професійних стандартів створюють додаткові ризики у транскордонних правовідносинах.

Список використаних джерел:

1. BarilM., DickeyD. MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just A Limited ADR Option? mediate.com. 2009. 10p. URL: https://www2.mediate.com/pdf/V2%20MED-ARB%20The%20Best%20of%20Both%20Worlds%20or%20Just%20a%20Limited%20ADR%20Option.pdf (дата звернення: 26.04.2026)

2. BrownC. Facilitative Mediation: The Classic Approach Retains its Appeal. mediate.com. 2002. URL: https://mediate.com/facilitative-mediation-the-classic-approach-retains-its-appeal/ (дата звернення: 26.04.2026)

3. Civil Procedure Rules. Justice UK. URL: https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules (дата звернення: 24.04.2026)

4. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. URL: https://eur-

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008L0052 (дата звернення: 23.04.2026)

5. Lit-Med-Lit. Singapore International Mediation Centre. URL: https://simc.com.sg/lit-med-lit (дата звернення: 26.04.2026)

6. Mediation Act 2017. Singapore Statutes Online. 2021. URL: https://sso.agc.gov.sg/Act/MA2017 (дата звернення: 23.04.2026)

7. MediationServices. American Arbitration Association. URL: https://www.adr.org/mediation/ (дата звернення: 25.04.2026)

8. Mediation. International Chamber of Commerce. URL: https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/adr/mediation/ (дата звернення: 25.04.2026)

9. Model Mediation Rules and Clauses. International Mediation Institute. URL: https://imimediation.org/resources/rules-and-clauses/ (дата звернення: 27.04.2026)

10. Rule 408. Compromise Offers and Negotiations. CornellLawSchool. URL: https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_408 (дата звернення: 27.04.2026)

11. SIAC-SIMC Arb-Med-Arb Model Clause ("Arb-Med-Arb Clause"). Singapore International Arbitration Centre. 2024. URL: https://siac.org.sg/siac-simc-arb-med-arb-model-clause (дата звернення: 26.04.2026)

12. Status: United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation. United Nations. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status (дата звернення: 23.04.2026)

13. Technical Notes on Online Dispute Resolution. 2016. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/onlinedispute/explanatorytexts/technical_notes (дата звернення: 23.04.2026)

14. The Eleventh CEDR Mediation Audit. 2025. 32 p. URL: https://www.cedr.com/hubfs/CEDR%20Mediation%20Audit%202025.pdf?hsLang=en (дата звернення: 26.04.2026)

15. UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use. 2002. 65 p. URL: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/03-90953_ebook.pdf(дата звернення: 23.04.2026)

16. Uniform Mediation Act. mediate.com. 2001. URL: https://mediate.com/uniform-mediation-act/ (дата звернення: 24.04.2026)

17. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation. 2019. 20 p. URL: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/EN/Texts/UNCITRAL/Arbitration/mediation_convention_v1900316_eng.pdf (дата звернення: 23.04.2026)

18. WIPO Caseload Summary. WIPO. URL: https://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html (дата звернення: 25.04.2026)

19. ZumetaZ. Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative, and Transformative Mediation. mediate.com. 2018. URL: https://mediate.com/styles-of-mediation-facilitative-evaluative-and-transformative-mediation/ (дата звернення: 26.04.2026)

20. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року. 8 с. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Text-of-UN-Convention_New-York-1958-4.pdf (дата звернення: 24.04.2026)

21. Про медіацію: Закон України від16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 23.04.2026)